

The Athens Review of Books, Φεβρουάριος 2014

Τι συμβαίνει στην Τουρκία σήμερα;
Από τον ΗΡΑΚΛΗ ΜΗΛΛΑ

Παραβλέπουμε δύο προβλήματα όταν επιχειρούμε να αναλύσουμε την Τουρκία. Το ένα αφορά την Ελλάδα: Πόσο αντικειμενικοί μπορούμε να είμαστε; Το δεύτερο έχει να κάνει με την ίδια την Τουρκία: Σε ποιο βαθμό προσφέρεται για μια πρόχειρη ανάλυση;

Ένα πλαίσιο συζήτησης για την Τουρκία

Για να κατανοήσουμε την Τουρκία όσο πιο αντικειμενικά μπορούμε θα πρέπει πρώτα να σκεφτούμε σε πιο βαθμό «εμείς», ως Έλληνες, προσεγγίζουμε το θέμα «Τουρκία» χωρίς προκαταλήψεις. Αυτό το ερώτημα σχεδόν ποτέ δεν τίθεται όταν επιχειρούνται οι σχετικές αναλύσεις. Δεν προσέχουμε ότι αναλύουμε ένα θέμα που είναι ποικιλοτρόπως εθνικό – και άρα με «συνέπειες»:

— Ο αναλυτής που κρίνει και εκφράζει γνώμη ανήκει σε ένα έθνος, είναι «Έλληνας»,

— Κρίνει ένα γείτονα τον οποίο βλέπει ως ένα άλλο έθνος και ως ένα εθνικό κράτος, και

— Αυτή η διαδικασία (η μελέτη του Άλλου) διαδραματίζεται σε μια εποχή όπου τα εθνικά κράτη και η εθνική ταυτότητα κυριαρχούν σε όλες τις κοινωνίες.

Το αποτέλεσμα είναι ότι, στην Ελλάδα και στην Τουρκία, σε πάρα πολλά θέματα προκύπτουν διαφορετικές και συχνά διαμετρικά αντίθετες ερμηνείες, και για το παρελθόν όπως και για το παρόν. Κάποτε υποστηρίζεται από τους ερευνητές ότι οι ίδιοι προσεγγίζουν το θέμα «επιστημονικά», άρα και αντικειμενικά. Όμως αυτό το επιχείρημα δεν πείθει επειδή απλώς οι ερευνητές και οι επιστήμονες των δύο χωρών δεν καταλήγουν σε συμβατά αποτελέσματα. Ήδη σε πάρα πολλά θέματα κάνουμε λόγο για τις Ελληνικές ή για τις Τουρκικές θέσεις και απόψεις. Δηλαδή αποδεχόμαστε έμμεσα ότι υπάρχουν τουλάχιστον δύο αλήθειες.

Τελικά το ερώτημα είναι αν η γνώση –και ειδικά η γνώση σχετικά με τον Άλλο– μπορεί να είναι αντικειμενική ή αναπόφευκτα υποκειμενική και εθνικά προκαθορισμένη. Δεν θα απαντήσω σε αυτήν την ερώτηση αλλά την θέτω για να τονίσω την ανάγκη να είμαστε πολύ επιφυλακτικοί για τις κρίσεις και αντιλήψεις μας για την Τουρκία. Ας αιωρείται αυτή η αμφιβολία· κακό δεν κάνει.

Το δεύτερο πρόβλημα έχει να κάνει με μια τάση στην Ελλάδα αλλά και στον Δυτικό κόσμο γενικότερα: Αναλύουμε την Τουρκία με εργαλεία που διαθέτουμε. Προσπαθούμε να βρούμε τα ανάλογα σχήματα που έχουμε στον δικό μας χώρο. Π.χ., κάνουμε λόγο για την δεξιά και την αριστερά στην Τουρκία. Ψάχνουμε να βρούμε το αντίστοιχο του ΠΑΣΟΚ ή του ΣΥΡΙΖΑ ή της Χρυσής Αυγής. Πιστεύουμε ότι τα στρατιωτικά πραξικοπήματα είναι σαν την δικτατορία του Παπαδόπουλου ή ότι το πολιτικό Ισλάμ είναι κάτι σαν την ηγεμονία των μουλάδων του Ιράν. Δεν μελετάμε την ίδια την Τουρκία, αλλά προσπαθούμε να την κατανοήσουμε σε ένα ιδεατό πλαίσιο ή μεταλλάσσοντάς την.

Με αυτές τις επιφυλάξεις κατά νου θα προσπαθήσω να σχολιάσω την Τουρκία των τελευταίων χρόνων.

Οι δύο παρατάξεις στον πολιτικό χώρο της Τουρκίας

Δύο μεγάλες παρατάξεις κυριάρχησαν στην πολιτική και ιδεολογική ζωή της Τουρκίας τις τελευταίες δεκαετίες. (Αλλά όχι και στην πολιτισμική, καλλιτεχνική και αισθητική της ζωή, αλλά αυτό είναι ένα άλλο θέμα). Για συντομία ας τις ονομάσουμε

α) η Ισλαμική / φιλελεύθερη και

β) η Κεμαλική / συντηρητική παράταξη.

A) Η Ισλαμική / φιλελεύθερη παράταξη

Το πρόβλημα με αυτήν την ταξινόμηση είναι ότι και η αυτο-εικόνα αυτών των παρατάξεων και οι ονομασίες που οι ίδιοι αποδίδουν στον εαυτό τους ή που τους αποδίδουν οι αντίπαλοί τους δεν συμβαδίζουν με τις θέσεις τους και με τις πολιτικές τους. Πρώτα πρέπει να υπερβούμε αυτή την αντίφαση κοιτάζοντας τι υπάρχει πέρα από τις «ταμπέλες» και τους αυτοχαρακτηρισμούς.

Το Ισλάμ και ειδικά το πολιτικό Ισλάμ στην Τουρκία φέρει τα δικά του τοπικά χαρακτηριστικά. (Δεν μοιάζει ούτε με την Εκκλησία της Ελλάδος ούτε με τους μουλάδες του Ιράν). Αποτελείται από πολλά τάγματα (tarikāt) και θρησκευτικές κοινότητες (cemaat). Πέρα από αυτόν τον κατακερματισμό υπάρχει και η διαίρεση σχίσματος: Σουνίτες και Αλεβίτες. Πολλά από αυτά τα μορφώματα είναι καθαρά θρησκευτικά και άλλα ταυτόχρονα

και πολιτικά. [1] Σχεδόν όλα όμως δηλώνουν τις πολιτικές τους προτιμήσεις ψηφίζοντας ανάλογα στις εκλογές. Οι πολιτικοί προσπαθούν να κερδίσουν την εύνοια των θρησκευόμενων, όπως άλλοτε γίνεται μεταξύ πολιτικών δυνάμεων και πιστών σε όλες τις δημοκρατικές χώρες. [2]

Δεν είναι εύκολο να εξακριβώσει κανείς με ακρίβεια και σιγουριά τον αριθμό αυτών των «ισλαμιστών» και το τι ακριβώς πρεσβεύουν και θέλουν. Σχεδόν όλος ο πληθυσμός της Τουρκίας είναι μουσουλμανικός. Αυτό που διαφέρει στους «Ισλαμιστές» είναι ότι προάγουν το θρησκευτικό πιστεύω και τον τρόπο ζωής τους ως την κυρίαρχη ταυτότητά τους. Δεν υπάρχουν σοβαρές προστριβές μεταξύ αυτών των θρησκευτικών ομάδων αλλά μάλλον μια κρυφή αντιζηλία. Δεν ισχύει το ίδιο με τους Αλεβίτες που παραδοσιακά επανειλημμένα διώχθηκαν από το Οθωμανικό Κράτος και την πλειοψηφία των Σουνιτών.

Ένα Ισλαμικό πολιτικό κόμμα, το Κόμμα της Δικαιοσύνης και Προόδου (ΑΚΡ) είναι σήμερα στην εξουσία από το 2002. Το πολιτικό Ισλάμ οργανώθηκε για πρώτη φορά από τον Νετζμεττίν Έρμπακαν το 1970. Έκτοτε πέρασε από διάφορα σκαμπανεβάσματα. Άλλοτε τα διάφορα κόμματα που ίδρυσε ο Έρμπακαν τέθηκαν εκτός νόμου, άλλοτε απαγορεύτηκε η συμμετοχή τους στις εκλογές. Στον πυρήνα του κινήματος υπήρξε η θρησκευτική κοινότητα των Νακσιμπεντί (ο κλάδος Ισκεντέρ Πασά). Σύντομα κέρδισαν και την υποστήριξη των Νουρτζού οι οποίοι όμως κράτησαν αποστάσεις από τον Έρμπακαν μετά το 1974. Ο Έρμπακαν αντιμετώπισε την κατηγορηματική αντίδραση του Κεμαλικού κράτους. Τον είδαν ως μια απειλή κατά του κοσμικού κράτους. Το ΑΚΡ ιδρύθηκε από στελέχη που αποχώρησαν από το κίνημα του Έρμπακαν το 2001, δηλώνοντας ότι θα χαράξουν μια νέα και διαφορετική πολιτική, δηλαδή πιο ρεαλιστική (όχι φανατικά θρησκευτική), φιλοδυτική και συμβατή με το κοσμικό σύνταγμα της χώρας. Τελικά το ΑΚΡ μετά από πολλές πολιτικές περιπέτειες εδραιώθηκε στην εξουσία με τον αναμφισβήτητο πρόεδρο του Ταγγήπ Ερντογάν.

Αλλά η άνοδος του ΑΚΡ υποστηρίχτηκε και από δυνάμεις που δεν ήταν θρησκευτικές. Αυτές οι δυνάμεις στην Τουρκία είναι γνωστές ως «δημοκράτες αριστεροί» ή «φιλελεύθεροι». Οι αντίπαλοί τους (π.χ., οι Κεμαλιστές) τους χαρακτηρίζουν με υποκοριστικά επίθετα (libos, dōnek κ.ά.), κάτι σαν να λέμε «ευρωλιγούρηδες». Πολλοί «ευρωπαϊστές» επίσης υποστήριξαν το ΑΚΡ. Ο επιχειρηματικός κόσμος επίσης υποστήριξε την φιλελεύθερη οικονομική πολιτική η οποία είχε ήδη δρομολογηθεί από τον Τουργκούτ Οζάλ από τη δεκαετία του 1980.

Η μεγαλύτερη υποστήριξη όμως ήρθε από την θρησκευτική κοινότητα των Νουρ, της οποίας τα τελευταία χρόνια ηγείται ο Φετχουλλάχ Γκιουλέν. Αυτή η θρησκευτική κοινότητα λειτουργεί σαν μια μη κυβερνητική οργάνωση (ΜΚΟ), ξεκίνησε στο τέλος του 19ου αιώνα

από τον Σαηντή Νουρσή ή Κουρντή και τα τελευταία χρόνια είναι πολύ δραστήρια. Έχει πολλά σχολεία σε 80 περίπου χώρες, η εφημερίδα Ζαμάν είναι η πρώτη σε πωλήσεις στην Τουρκία, όπως και έχει τον δικό της σταθμό τηλεόρασης, εκδίδει διάφορα περιοδικά και λειτουργεί διάφορα think tank μέσα στην Τουρκία και σε πολλές χώρες στο εξωτερικό.

B) Η Κεμαλική / συντηρητική παράταξη

Αυτή η παράταξη είναι πιο γνωστή στην Ελλάδα. Κάποτε αναφέρεται ως «οι Κεμαλιστές» ή το «βαθύ κράτος» ή το «κατεστημένο». Αυτή η παράταξη μέχρι πρόσφατα αποτελούνταν βασικά από τρεις δυνάμεις: το κρατικό κατεστημένο και κυρίως τη δικαιοσύνη και ειδικά το Συνταγματικό Δικαστήριο, την στρατιωτική ηγεσία και το Λαϊκό Κόμμα (CHP). Λέω «αποτελούνταν» γιατί σήμερα έχει περιοριστεί λόγω των πολιτικών του ΑΚΡ. Δεν θα αναφερθώ στις λεπτομέρειες και στην πορεία των συγκρούσεων μεταξύ αυτού του «μπλοκ» και των «Ισλαμιστών», αλλά θα αναφέρω τα βασικά σημεία όπου υπήρξαν διαφορές, διαφωνίες και συγκρούσεις για να δικαιολογήσω τις επιλογές μου να ονομάσω τη μια παράταξη «φιλελεύθερη» και τη δεύτερη «συντηρητική». Αναφέρω τα χαρακτηριστικά των δύο πλευρών όπως αυτά δηλώνονταν μέχρι περίπου το 2010. Μετά θα σχολιάσω τις πιο πρόσφατες εξελίξεις.

A) Η Ισλαμική / φιλελεύθερη παράταξη

- Φιλική προς τη Δύση, σε αναζητήσεις για συνεργασία με την ΕΕ
- Κατά των στρατιωτικών και των επεμβάσεών τους στην πολιτική
- Το Κουρδικό θέμα πρέπει να λυθεί με πολιτικά μέσα επειδή βασικά είναι θέμα κοινωνικό
- Το Κυπριακό ζήτημα πρέπει να επιλυθεί
- Το Ισλάμ είναι η επικρατούσα θρησκεία του τουρκικού λαού και πρέπει να γίνει σεβαστή
- Το Κυπριακό ζήτημα έχει ήδη επιλυθεί
- Ο παραδοσιακός τρόπος ζωής και ειδικά η μαντίλα πρέπει να είναι σεβαστά και επιτρεπτά στον δημόσιο χώρο
- Η Οθωμανική κληρονομιά πρέπει να γίνει σεβαστή
- Οι μη μουσουλμανικές μειονότητες πρέπει να αποκτήσουν τα δικαιώματά τους
- Γενικά χωρίς φοβίες απέναντι σε φανταστικούς εχθρούς (Δύση, ΕΕ, μειονότητες, ιμπεριαλισμό, κ.ά.)
- Φιλελεύθεροι στην οικονομία

– Αυτοπροσδιορίζονται: συντηρητικοί, υπέρ της παράδοσης, δημοκράτες και μουσουλμάνοι

B) Η Κεμαλική / συντηρητική παράταξη

- «Καχύποπτη» προς τη Δύση και την ΕΕ
- Ο στρατός εκλαμβάνεται ως ασφάλεια κατά των φονταμενταλιστών
- Το Κουρδικό ζήτημα πρέπει να λυθεί με στρατιωτικά μέσα επειδή βασικά είναι θέμα τρομοκρατίας
- Η μαντίλα θα πρέπει να απαγορευτεί στους «δημόσιους» χώρους επειδή είναι σύμβολο θρησκευτικού φανατισμού
- Η Κεμαλική κληρονομιά πρέπει να γίνει σεβαστή
- Οι μη μουσουλμανικές μειονότητες αποτέλεσαν πρόβλημα για την Τουρκία
- Καχύποπτοι και φοβικοί κατά των διαφόρων εχθρών (ιμπεριαλιστές, ΕΕ, Κούρδοι, μειονότητες, κ.ά.)
- Κρατικιστές στην οικονομία
- Αυτοπροσδιορίζονται: αριστεροί, σύγχρονοι, κοσμικοί, «ρεπουμπλικά-νοι/δημοκράτες»

Η πορεία των Ισλαμιστών την τελευταία δεκαετία

Το ΑΚΡ είχε μια επιτυχημένη πορεία τα τελευταία δέκα χρόνια (2002-2013) κερδίζοντας τρεις διαδοχικές εκλογικές αναμετρήσεις και αυξάνοντας τις ψήφους του κάθε φορά. [\[3\]](#) Η Τουρκία απέκτησε μια δυναμική οικονομία ακολουθώντας μια φιλελεύθερη επενδυτική πολιτική. Έχει πολιτική σταθερότητα λόγω του απόλυτου ελέγχου του κοινοβουλίου από το ΑΚΡ. Οι στρατιωτικοί που τα περασμένα χρόνια με τις επεμβάσεις τους κατέλυσαν το κοινοβουλευτικό καθεστώς τέσσερις φορές (1960, 1971, 1980, 1997) δικάστηκαν και καταδικάστηκαν σε πολυετείς καθειρήσεις. Οι παραδοσιακές δομές μέσα στη Δικαιοσύνη (π.χ., Άρειος Πάγος, Συνταγματικό Δικαστήριο) αναδιαμορφώθηκαν σύμφωνα με τις επιθυμίες της εξουσίας ενισχύοντας την σταθερότητα των κρατικών λειτουργιών. Ένα σημαντικό βήμα ήταν η παύση πυρός των Κουρδικών δυνάμεων με τη δρομολόγηση μιας διαδικασίας για να βρεθεί κάποια πολιτική λύση του θέματος.

Η πολιτική κρίση και η αλλαγή των πολιτικών συμμαχιών το 2014

Στις 17 Δεκεμβρίου 2013, μετά από διώξεις κατά ατασθαλιών όπου εμπλέκονται διάφοροι υπουργοί και κοντινοί τους συγγενείς ξέσπασε μια μεγάλη κρίση. Η κυβέρνηση αντέδρασε στις διώξεις ισχυριζόμενη ότι η όλη επιχείρηση είναι μια συνωμοσία ανατροπής του πρωθυπουργού Ταγγίπ Ερντογάν η οποία οργανώθηκε από ξένα κέντρα, υπονοώντας τις ΗΠΑ, το Ισραήλ, την ΕΕ κ.ά. Δρομολόγησε ένα σχέδιο μεταθέσεων στελεχών της αστυνομίας και της δικαιοσύνης. Χιλιάδες μετατέθηκαν, γενικά δυσμενώς. Τις επόμενες μέρες εμποδίστηκαν και άλλες παρόμοιες διώξεις με αστραπιαίες κυβερνητικές παρεμβάσεις στη δικαιοσύνη. Ταυτόχρονα γίνονται προσπάθειες να αλλάξει ο νόμος που διέπει τους εισαγγελέεις και δικαστές, και σύμφωνα με την αντιπολίτευση, υπάγοντάς τους στον υπουργό Δικαιοσύνης.

Ο Τ. Ερντογάν εξαπέλυσε βαρείς χαρακτηρισμούς (συμμορία, προδότες, ληστές, χασισοπότες κ.ά.) κατά της οργάνωσης του μέχρι πρότινος συμμάχου του Φετχουλλάχ Γκιουλέν, κήρυξε «πόλεμο» εναντίον της και δήλωσε ότι θα μπει στα «λημέρια» τους και θα τους αφανίσει. Υποστήριξε ότι αυτή η θρησκευτική οργάνωση (που είναι γνωστή ως «Cemaat» αλλά αυτοχαρακτηρίζεται ως «Hizmet», που σημαίνει «εξυπηρέτηση / πρόνοια») λειτούργησε ως ένα «παράλληλο κράτος» μέσα στην αστυνομία και τη δικαιοσύνη. Κύκλοι προσκείμενοι στην κυβέρνηση υποστήριξαν επίσης ότι οι δίκες κατά των στρατιωτικών μπορεί να μην ήταν τελείως δίκαιες και έκαναν λόγο για επανεξέταση αυτών των δικών. Σήμερα γίνονται διαβουλεύσεις για να βρεθεί ένας τρόπος να επανεξεταστούν οι περιπτώσεις των καταδικασθέντων στρατιωτικών και άλλων.

Μετά από αυτές τις εξελίξεις και ανεξάρτητα από τις αιτίες και ευθύνες των συμβαλλομένων, το βασικό είναι ότι δεν ισχύουν πλέον τα δύο σχήματα που ανέφερα παραπάνω: δηλαδή η Ισλαμική/φιλελεύθερη παράταξη και η Κεμαλική/συντηρητική παράταξη. Χάλασαν οι βασικές συμμαχίες και δρομολογούνται άλλες. Ήδη από το 2010 και ειδικά μετά τις τελευταίες βουλευτικές εκλογές του 2011 είχαν φανεί τα πρώτα σημάδια. Οι «φιλελεύθεροι/δημοκράτες» σύμμαχοι του ΑΚΡ, αλλά και τα think tank των ΜΚΟ του Γκιουλέν (π.χ., Journalists and Writers Foundation και Abant Platform) άρχισαν να ασκούν κριτική στις επιλογές του Τ. Ερντογάν. Κατέκριναν και υποστήριξαν τα εξής: Η κυβέρνηση δεν προσπαθεί όσο πρέπει να συμμορφωθεί με τις αρχές της ΕΕ, απομακρύνεται από τη «Δύση», δεν κάνει ορισμένα βήματα προς τον εκδημοκρατισμό της χώρας όπως υποσχέθηκε, ο πρωθυπουργός φέρεται αυταρχικά και παρεμβαίνει στην ιδιωτική ζωή των πολιτών (π.χ. νόμος που περιορίζει το ποτό, «υποδείξεις» για έργα τέχνης κ.λπ.), η εξωτερική πολιτική είναι φοβική και εχθρική αποξενώνοντας παλιούς συμμάχους (Αίγυπτος, Συρία, ΗΠΑ κ.ά.).

Ο Φ. Γκιουλέν και οι φορείς που θεωρούνται συνδεδεμένοι με αυτόν έκαναν αισθητή την κριτική τους σε τέσσερις περιπτώσεις πριν την κρίση της 17ης Δεκεμβρίου.

Α) Τον Μάιο του 2010 ο Γκιουλέν δήλωσε από τις ΗΠΑ όπου διαμένει ότι ήταν λάθος της Τουρκίας η επιχείρηση Μαβή Μάρμαρα η οποία όξυνε τις σχέσεις της χώρας με το Ισραήλ,

Β) τον Σεπτέμβριο του 2011 η εφημερίδα Ζαμάν κατέκρινε την απόφαση της τουρκικής κυβέρνησης να στείλει πολεμικά πλοία στην Κύπρο λόγω των θαλάσσιων γεωτρήσεων,

Γ) στις 7 Φεβρουαρίου του 2012 η πρωτοβουλία του ανακριτή να ερευνήσει τον ρόλο του Χακάν Φιντάν, αρχηγού των μυστικών υπηρεσιών σε κάτι ύποπτες υποθέσεις (ο ανώτερός του είναι ο πρωθυπουργός) και τελικά

Δ) τον Μάιο-Ιούνιο του 2013 ο Γκιουλέν κατέκρινε τον όρο «πλιατσικολόγοι» που χρησιμοποίησε ο Ερντογάν κατά των διαδηλωτών του Γκεζί.

Αυτά είναι τα γεγονότα που ήρθαν στο φως. Δεν αποκλείεται να υπάρχουν και παλαιές διαμάχες του 1970 και του 1980 που να υπήρξαν μεταξύ θρησκευτικών ομάδων.

Από τη μεριά του ο Ερντογάν εξαπολύει αδυσώπητα χτυπήματα στους αντιπάλους του ή σε όσους τον επικρίνουν. Δρομολόγησε σχέδιο να κλείσει τις εκατοντάδες σχολές του Φ. Γκιουλέν με τη δικαιολογία ότι κάνει μεταρρυθμίσεις στην Παιδεία, γονατίζει βιομήχανους που δεν τον υποστηρίζουν με εξοντωτικούς ελέγχους και πρόστιμα, μηνύει όσους τον επικρίνουν με το επιχείρημα ότι τον δυσφημίζουν προσβλητικά.

Πού πορεύεται η Τουρκία;

Τις μέρες που γράφονται αυτά (17 Ιανουαρίου 2014) διαφαίνονται νέες ζυμώσεις. Ο Τ. Ερντογάν από τη μια πλευρά θέλει να χρεώσει την ΜΚΟ του Γκιουλέν με διάφορα αμφιλεγόμενα πεπραγμένα του ΑΚΡ και που μέχρι πρόσφατα καταδίκασε η αντιπολίτευση και βασικά το Λαϊκό Κόμμα. Δήλωσε ότι οι δίκες που τελικά καταδίκασαν τους στρατιωτικούς σε πολυετείς καθείρξεις δεν ήταν δίκαιες επειδή ήταν αποτέλεσμα του «παράλληλου κράτους» του Γκιουλέν. Με αυτήν του την κίνηση έχει ξεκινήσει ένας ενθουσιασμός μεταξύ των οπαδών της Κεμαλικής/συντηρητικής παράταξης: συζητούνται σχέδια για να ξαναδικαστούν οι καταδικασθέντες και βέβαια να αθωωθούν. Αυτή η εξέλιξη μπορεί να διαβαστεί ως μια προσέγγιση του ΑΚΡ προς τους στρατιωτικούς, ακόμα και προς την αξιωματική αντιπολίτευση.

Αλλά ταυτόχρονα διαφαίνεται και μια άλλη πιθανή συμμαχία και εξέλιξη. Η αντιπολίτευση θέλει να εκμεταλλευτεί το οικονομικό σκάνδαλο που διαλαλείται και τονίζεται από τη ΜΚΟ του Γκιουλέν αλλά και από τα πρωτοφανή αντιδημοκρατικά μέτρα που παίρνει η κυβέρνηση κατά του Γκιουλέν. Αυτή η πιθανότητα δίνει το μήνυμα ότι μπορεί να προκύψει ένα κοινό μέτωπο Αντιπολίτευσης/Γκιουλέν κατά του Τ. Ερντογάν. Οι δημοτικές εκλογές θα διεξαχθούν στις 30 Μαρτίου και οι ενδιαφερόμενοι θα αποφασίσουν σύντομα με ποιον θα συμμαχήσουν.

Αλλά το σημαντικό είναι το προς τα πού θα πορευτεί η Τουρκία στο εγγύς μέλλον. Δεν υπάρχουν πλέον οι δύο μεγάλες παρατάξεις και βέβαια ούτε οι αντίστοιχες θέσεις που ανέφερα παραπάνω. Υπάρχουν μάλλον τρεις παρατάξεις:

A) Η Κεμαλική/συντηρητική παράταξη, αλλά εξασθενημένη επειδή ο στρατός έχει πλέον περιθωριοποιηθεί. Ωστόσο αυτή η παράταξη έχει πλέον μια νέα προνομιακή θέση επειδή η κυβέρνηση φθείρεται λόγω των οικονομικών σκανδάλων.

B) Το ΑΚΡ χωρίς πλέον τους δημοκράτες και δυτικόφιλους συμμάχους του και με τάσεις που θυμίζουν από την μια τον αυταρχισμό του απόλυτα κυρίαρχου ηγέτη Μ. Κεμάλ και από την άλλη τον ισλαμιστή Έρμπακάν. Το ΑΚΡ επίσης αντιμετωπίζει και μια δυσμενή οικονομική συγκυρία: η τουρκική λίρα διολισθαίνει επικίνδυνα μετά τα πρόσφατα οικονομικά σκάνδαλα και τις παρεμβάσεις στη δικαιοσύνη.

Γ) Μια σχετικά περιορισμένη δύναμη, φιλοδυτική και δημοκρατική/φιλελεύθερη, δηλαδή μια

συμμαχία που θυμίζει τις θέσεις του ΑΚΡ του 2002. Αποτελείται από μεμονωμένες προσωπικότητες που αυτοαποκαλούνται «δημοκράτες/φιλελεύθεροι», αλλά που έχουν λόγο με κύρος στην κοινωνία, και από το κίνημα Γκιουλέν. Αυτές οι δυνάμεις θα πρέπει να έχουν την συγκαλυμμένη υποστήριξη των συμμάχων της Τουρκίας, όπως οι ΗΠΑ και ΕΕ.

Η πορεία της Τουρκίας θα φανεί όταν θα διασαφηνιστούν οι βάσεις των νέων συμμαχιών. Αλλά το τελικό αποτέλεσμα βασικά θα κριθεί από τις εκλογές: Δημοτικές στις 30 Μαρτίου 2014 και προέδρου της Δημοκρατίας και βουλευτικές το 2015. Το πιθανότερο είναι ότι ο Τ. Ερντογάν θα κερδίσει όλες αυτές τις εκλογές, ακόμα και αν έχει σημαντικές απώλειες. Με το νέο πολιτικό σκηνικό, την νέα δυσμενή οικονομική συγκυρία, με τις νέες ισορροπίες και τον οξύθυμο, φοβικό και φιλόδοξο χαρακτήρα του πρωθυπουργού Τ. Ερντογάν, η Τουρκία μάλλον θα χάσει αρκετά σε σχέση με τη θετική εικόνα για την οικονομία και τον εκσυγχρονισμό που είχαμε στις αρχές της δεκαετίας του 2000. Δεν αποκλείεται να διευρυνθεί και το χάσμα της Τουρκίας με την ΕΕ.

Δεν είναι επίσης προβλέψιμες οι πολιτικές εξελίξεις που θα προκύψουν μέσα στο Ισλαμικό στρατόπεδο, επειδή για πρώτη φορά στην Τουρκία και οι δύο αντιμαχόμενες Ισλαμικές παρατάξεις αλληλοκαταγγέλλονται ως καταχραστές και ανέντιμοι. Είναι πολύ πιθανό αυτή η δυσφήμιση των «μουσουλμάνων» να εξασθενίσει το πολιτικό Ισλάμ γενικότερα. Πάντως αυτή τη στιγμή στον ορίζοντα διαφαίνονται διάφορα προβλήματα, πολιτικά, οικονομικά και θεσμικά, τα οποία προκαλούν ανησυχίες ως προς την θέση και του ρόλο της Τουρκίας στην περιοχή.

[1] Τα τάγματα είναι πιο παραδοσιακά και ταυτίζονται περισσότερο με την παράδοση του σουφισμού (Μπεκτασίδες, Μεβλεβίδες κ.ά.). Αναγνωρίζουν καθοδηγητές και ερμηνεύουν πιο ελεύθερα τις «γραφές» σε σχέση με τα «cemaat». Οι θρησκευτικές κοινότητες προβάλλουν το Κοράνι ως πρώτη βάση (αντί του καθοδηγητή).

[2] Υπάρχει και ένας κρατικός φορέας, Diyanet İşleri, που υποτίθεται ότι ρυθμίζει τα θρησκευτικά ζητήματα, αλλά αυτός είναι μέρος του κράτους και όχι της πίστης, της θρησκείας και των σχετικών δυναμικών.

[3] 2002-35%, 2007-46,6%, 2011-49,9%. Στις δημοτικές 2004-42%, 2009-38,8%. Οι άλλες πολιτικές δυνάμεις στις τελευταίες εκλογές (2011) είχαν τις εξής αναλογίες: CHP (Λαϊκό κόμμα)-25,9%, MHP (Εθνικό Κίνημα)-13%, Ανεξάρτητοι (βασικά οι Κούρδοι)- 6,7%, οι υπόλοιποι 4,5%

**